

Povrchový průzkum hradu Valečova

PETR CHOTĚBOR

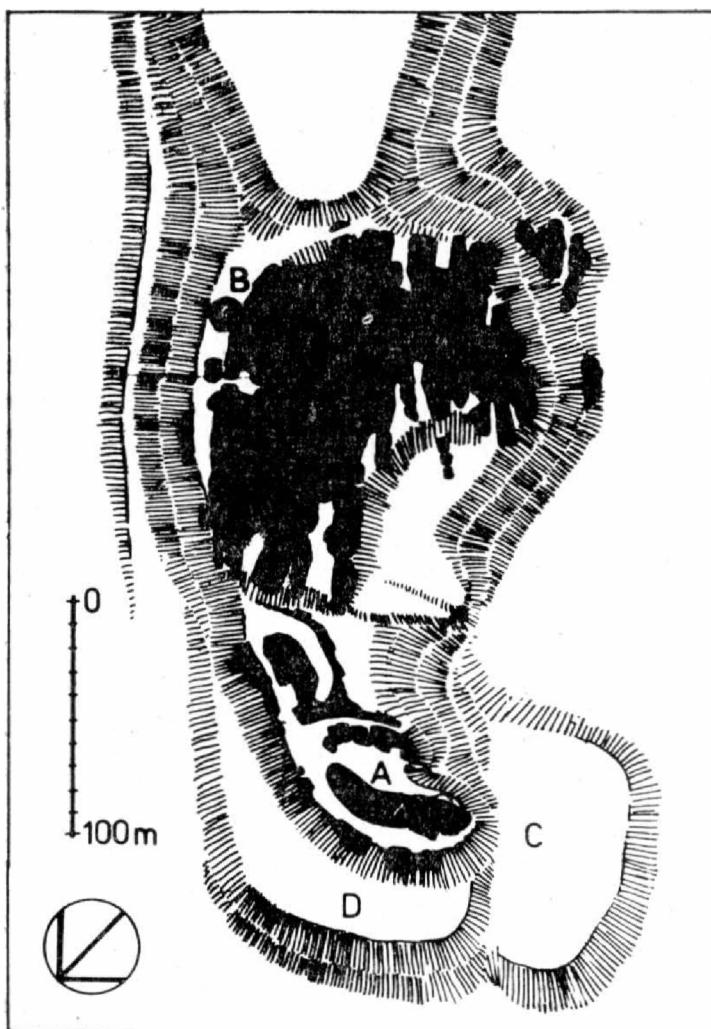
Hrad Valečov leží nedaleko Mnichova Hradiště. Pro jeho stavbu bylo použito skalních útvarů oddělených z jihozápadního okraje rozsáhlé pískovcové podnože vrchu Mužský. Náhorní rovina kolem Mužského obsahuje ještě několik opevněných sídel, která využívají pískovcových skal. Jsou však většinou starší než Valečov.

V písemných pramenech se páni z Valečova zmiňují v 1. třetině 14. stol. (Šimák 1917, str. 113). Počátkem století patnáctého drží hrad bratři Bartoš a Bernart, kteří jsou od r. 1423 několikrát uváděni jako spolubojovníci a přátelé Jana Žižky (ibid. str. 140). Válečné události se hradu dotkly celkem třikrát: r. 1426 táhl proti Valečovu Hynek z Valdštejna s Pražany, není však známo, došlo-li k obléhání (ibid. str. 141), r. 1439 byl hrad dobyt a vypálen Jindřichem Děčinským z Vartenberka a konečně r. 1468 poplenilo valečovské panství lužické vojsko, hrad sám však zřejmě dobýván nebyl. V té době byl v majetku Vaňka z Valečova a Kněžmosta, který se ve službách Jiřího z Poděbrad stal zemským podkomořím (ibid. str. 266 n). Po vymření rodu Valečovských vystřídal hrad řadu majitelů a byl dobýván ještě v 17. stol.

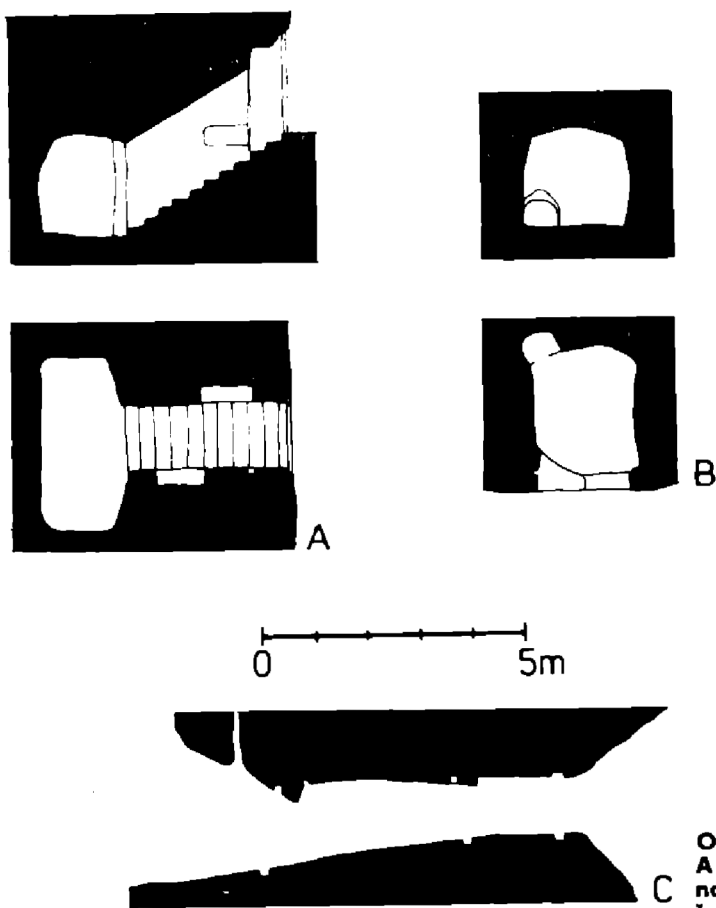
Dosavadní literatura (Sedláček 1895, str. 111 n.; Herold 1914, str. 26 n.; Šimák 1917, str. 283 n.; Budil-Herout 1960, str. 36 n.; Menclová 1972, str. 339 n.) popisuje vcelku shodně hradní jádro, situované na jednom z výběžků skalního útvaru. Mohutný blok, rozdělený příčnými puklinami, obsahoval původně pouze prostory tesané do skály a doplněné dřevěnými konstrukcemi. Patrně při obnově v polovině 15. stol. zaujal temeno skály kamenný palác a dvorek ohrazený hradbou. K opevnění byla využita okolní skaliska, z nichž zaslouží pozornost zvláště tzv. věž s tesanými prostory ve dvou úrovních. Spodní místnost, výškově odpovídající asi prvému patru, byla přístupná po dřevěném můstku. Má napodobenou valenou klenbu a otopné zařízení ve tvaru niky s otvory pro přívod vzduchu a odvod kouře.

Velmi malá pozornost byla dosud věnována skalnímu bloku jihovýchodně od jádra (Šimák 1930, str. 595 n.). Podle předběžného odhadu je v něm vytesáno asi 30 místností většinou obytného charakteru, hospodářské prostory a 7,5 m hluboká cisterna lahovitého tvaru. Celý útvar je opevněn prakticky jen strmostí a výškou svých stěn. Z obranných zařízení lze uvést příkop, částečně tesaný ve skále, drážky po dřevěných zátarasech v některých puklinách a stopy po dřevěné, snad věžovité stavbě.

Z objektů tohoto předhradí je zatím prozkoumána jen část, a to jižní a jihozápadní okraj. Důležitou otázkou je datování tesaných prostorů. Protože je známo, že v některých z nich se bydlelo ještě koncem minulého století, mohly teoreticky vzniknout až po zániku hradu. Cisterna, obranná zařízení a konečně keramický materiál z 15. stol., získaný povrchovým sběrem, dokazují dostatečně současnost předhradí a hradního jádra. Pomůckou k datování objektů

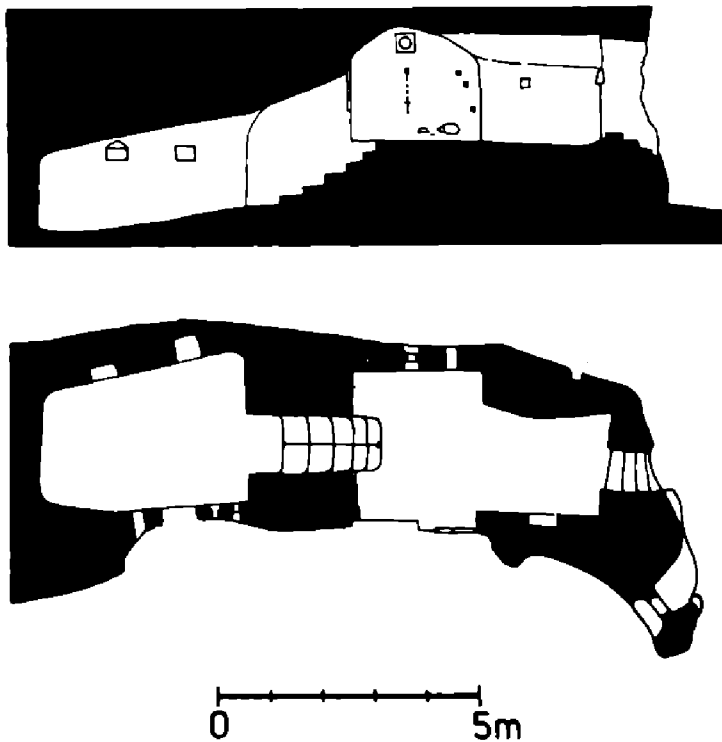


Obr. 1. Valečov. Skica celkové situace hradu. A – jádro hradu, B – skalní útvar předhradí jihovýchodně od jádra, C–D – plošiny předhradí severně a západně od jádra.

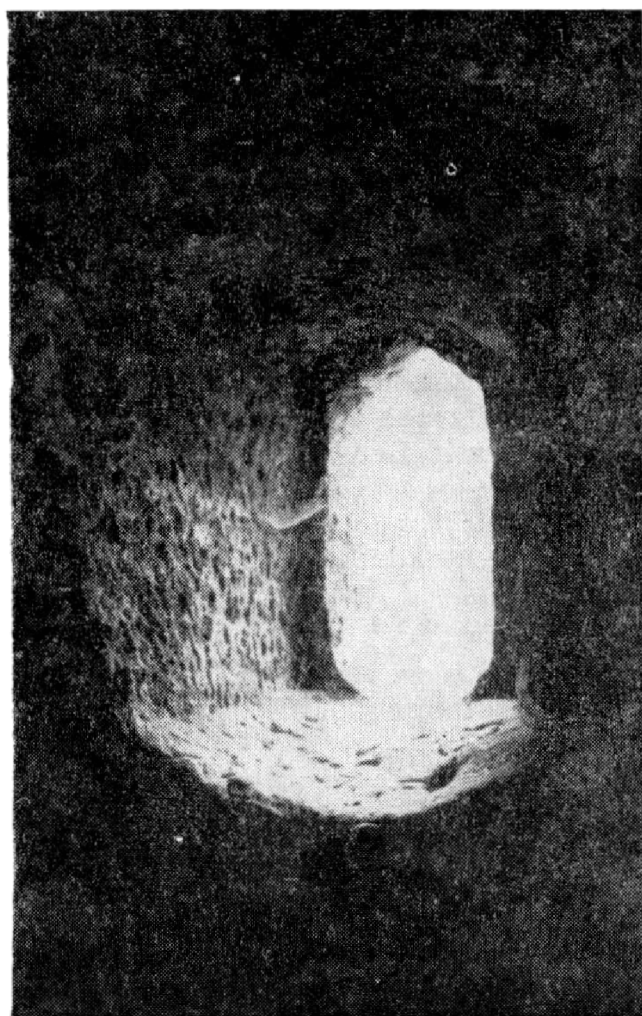


Obr. 2. Valečov. Příklady prostor tesaných do skal. A – sklep (dole půdorys, nahoře řez), B – jednoduchá obytná místnost (dole půdorys, nahoře řez), C – půdorys vstupní branky.

Obr. 3. Valečov. Příklad dvoudílného obytného prostoru (dole půdorys, nahoře řez).



Obr. 4. Valečov. Skalní blok „věž“ v opevnění hradního jádra. Pohled od jihozápadu.



Obr. 5. Valečov. Okénko vytesané ve spodní místnosti „věže“. Kresby i foto autor.

je i srovnání s podobnými prostory, které jsou součástí opevněných skalních sídel v okolí a o jejichž středověkém původu není pochyb (Klamorna, Chlum, Pařez). U většiny se projevuje užití určitého slohového tvarosloví, jako např. napodobení klenby nebo úprava okenních otvorů. Podobné znaky jsou časté i na Valečově.

Literatura

- Budil V.—Herout J., 1960: Mnichovo Hradiště. Státní zámek a památky v okolí, Praha.
- Herold A. J., 1914: Mnichovohradištsko. Přírodou a památkami, Mnichovo Hradiště.
- Menclová D., 1972: České hrady, díl. II. Praha.
- Sedláček A., 1895: Hrady, zámky a tvrze království českého, díl X. Praha.
- Šimák J. V., 1917: Dějinné paměti okresu mnichovohradištského, Mnichovo Hradiště.
- Šimák J. V., 1930: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese mnichovohradištském, Praha.

Zusammenfassung

Oberflächenerkundung der Burg Valečov

Burg Valečov wurde auf den Sandsteinfelsen am Südwestrand des umfangreichen Felssockels der Mužský-Höhe unweit von Mnichovo Hradiště angelegt. Unter den Herren von Valešov, die im ersten Drittel des 14. Jahrhunderts zum erstenmal erwähnt werden, ragten im 15. Jahrhundert Bartoš und Bernart, die Freunde des Jan Žižka, und Vaněk, der Landesunterkämmerer unter Jiří von Poděbrad, hervor.

Den Burgkern bildet ein mächtiger Felsblock. Vor dem Bau des heutigen steingemauerten Palastes aus dem 15. Jahrhundert enthielt dieser Kern in den Fels gehauene Räume, die mit Holzkonstruktionen ausgestattet wurden. In der Beschreibung des Burgkerns stimmt die ältere Literatur im großen und ganzen überein, doch hat man der umfangreichen Vorburg, die den größeren Teil des Felsgebildes einnimmt, noch wenig Aufmerksamkeit geschenkt. Diese Vorburg enthält mehrere Wohn- und Wirtschaftsräume, die in den Fels gehauen wurden, Spuren einfacher Blockkonstruktionen einer Befestigung und eine flaschenförmige Zisterne. Die einzelnen Räumlichkeiten besitzen häufig Decken, die den Eindruck von Wölbungen erwecken sollten, und sind mit Heizvorrichtungen verschiedenen Niveaus ausgestattet. Ihre Disposition, und besonders die Räume selbst sind meist so gut erhalten, daß sie wertvolles Vergleichsmaterial mit mittelalterlichen, besonders ländlichen, Wohn- und Wirtschaftsobjekten bieten.

Texte zu den Abbildungen

- Abb. 1. Valečov. Skizze der Gesamtlage der Burg. A — Burgkern, B — Felsgebilde der Vorburg südöstlich vom Kern, C—D — Vorburgplateaus nördlich und westlich vom Kern.
- Abb. 2. Valečov. Beispiele der in die Felsen gehauenen Räume. A — Keller (unten Grundriß, oben Schnitt), B — einfacher Wohnraum (unten Grundriß, oben Schnitt), C — Grundriß des Eintrittstors.
- Abb. 3. Valečov. Beispiel eines zweiteiligen Wohnraums (unten Grundriß, oben Schnitt).
- Abb. 4. Valečov. Felsblock „věž“ (Turm) im befestigten Burgkern. Blick von Südwesten.
- Abb. 5. Valečov. Kleines in den unteren Raum des „Turms“ durchgehauenes Fenster. Zeichnungen und Lichtbilder des Autors.